

EDÍCIA PEVNÝ BOD

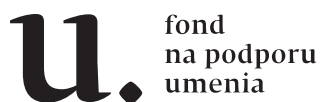
Slavenka Drakulić

Teória smútku Milevy Einsteinovej

**ZELENÝ[®]
KOCÚR**

Z chorvátskeho originálu: Slavenka Drakulić – Mileva Einstein, teorija tuge.
Zaprešić, Fraktura 2016, preložila Michaela Materáková.
Preklad formou štipendia z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Vydanie publikácie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

This book was published with the financial support of the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia (Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.)

Jazyková redakcia: Karol Chmel
TRANSLATION © 2021 Michaela Materáková
Redaktorka edície: Renáta Deáková

Copyright © Slavenka Drakulić and Fraktura 2016. All rights are represented by Fraktura, Croatia.

Slovak edition © 2022 by Vydavateľstvo Zelený kocúr, s.r.o,
www.zelenykocur.sk
Grafická úprava: Design Amorandi
Návrh obálky: László Nagy

ISBN 978-80-89761-90-6
EAN 9788089761906

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať alebo ukladať vo vyhľadávacom systéme ani byť prenášaná v akejkoľvek forme či akýmkoľvek spôsobom elektronicky, mechanicky, kopírovaním, nahrávaním alebo iným spôsobom rozširovaná bez predchádzajúceho výslovného písomného súhlasu vydavateľa.

obsah

V kuchyni 1914.....	5
Vo vlaku 1914	72
V nemocnici 1916-1919	107
Na balkóne 1925	145
V sanatóriu 1933	166

V kuchyni 1914

Mileva sedí v kuchyni za stolom. Je leto. Brieždi sa zavčasu. Vo vzduchu cez otvorené okno ešte cítiť nočnú sviežosť.

Dlaňou uhládza rukou popísané listy papiera. Vie, že sú od Alberta, ale obracia ich a kontroluje podpis, akoby neverila, že dokázal čosi také napísať. I keď je pre ňu ťažké tomu uveriť, až príliš dobre pozná podpis svojho muža, sklon jeho písma, charakteristické ozdobné L a N. V jeho rukopise je toľko ozdôbok, že ani pre falzifikátora by nebolo jednoduché ho napodobniť. Jej by stačilo vidieť začiatočné A z jeho podpisu a vedela by, či ho napísal Albert. Už toľko ráz od neho dostala list, toľko ráz videla, ako sa okázalo podpisuje. Keď teraz hľadá na list, ktorý dostala včera, nezdá sa jej, že by pri jeho písaní čo len na okamih zaváhal a zamyslel sa. Práve naopak, rukopis je úhľadný, ruka sebaistá. Mileva dôverne pozná dokonca aj modrý atrament, ktorý použil, sama mu ho kúpila v papiernictve v Zürichu, kde bežne zvykla nakupovať papiere a zošity pre Hansa Alberta.

Číta list, ktorý jej včera doručil jeho kolega Fritz Haber. Albert sa prejavil ako obyčajný zbabelec, keďže si ani netrúfol priniesť jej ho osobne.

*Berlín, 18. júla, 1914**

Podmienky:

A Ty sa máš postarať:

- 1. o čistotu môjho odevu a bielizne, a to aj posteľnej*
- 2. o pravidelné zabezpečenie troch chodov denne do
mojej izby*
- 3. aby moja spálňa a pracovňa boli upratané a naj-
mä, aby nikto okrem mňa nepoužíval môj stôl!*

*B Vzdáš sa akéhokoľvek osobného kontaktu s mojou
osobou, pokiaľ nebude nevyhnutný zo spoločen-
ských dôvodov. Predovšetkým sa budeš vyhýbať:*

- 4. tráveniu času v mojej prítomnosti, keď budem do-
ma*
- 5. spoločným cestám*

*C Čo sa našich vzťahov týka, budeš sa držať nasledov-
ných pravidiel:*

- 6. nebudeš odo mňa očakávať žiadne intímnosti, ani
mi nebudeš akýmkoľvek spôsobom nič vyčítať*
- 7. prestaneš sa mi prihovárať, keď ťa o to požiadam*
- 8. moju spálňu alebo pracovňu opustíš ihneď a bez
odvrávania vo chvíli, keď ťa o to požiadam*

*D Nebudeš ma urážať pred deťmi, či už svojimi rečami
alebo správaním.*

Toto je iba písomné vyjadrenie situácie, v ktorej som sa ocitla, pomyslí si Mileva. Ak nebudem súhlasiť s týmto ponížením, spoločnému životu je koniec.

* citáty označené hviezdičkou sú autentické (pozn. aut.)

Odloží papiere na stôl a pristúpi k oknu. Oprie sa o drevený rám. Prstami sa dotýka steny, akoby sa jej pridržiavala. Cíti potrebu dotýkať sa niečoho pevného a stabilného. Akoby sa chcela utvrdiť, že je tu, stále je živá. Uvedomuje si, že v nočnej košeli, s rozstrapatenými vlasmi, vyzerá úboho. Ale v kuchyni zatiaľ nie je nikto, kto by ju pozoroval, všimol si jej neisté pohyby a horúčkovité žmurkanie, ktorým zadržáva slzy. Už nesmiem plakať, hovorí si. Musím sa pozbierať a rozhodnúť, čo urobím.

Zhlboka sa nadýchne rannej sviežosti. Z kuchynského okna je výhľad do dvora. Berlínskosivá, tak nazýva smutnú farbu fasád, ulíc a dvorov. V tomto meste jej chýbajú výhľady na kopce a zeleň, na ktoré bola zvyknutá z Zürichu. Chýba jej svetlo. Chýba jej vzdušnosť. V kuchyni sa ešte vznáša pach včerajšej večere – pečenej klobásy a zemiakového šalátu. Na sporáku je masťná panvica a porcelánové misy so zvyškami jedla. Chlieb na stole obschol. Slúžka, čo chodí k Fritzovi a Clare Haberovcom, ich priateľom, u ktorých sa pred pár dňami s chlapcami ubytovala, ešte neprišla. Mohla po večeri odložiť jedlo do špajze aj sama. Ale nemala na to silu. Albertove Podmienky ju zdrvili, cítila sa ako vo sne, ako keby práve dostala úder do hlavy. Takto nejako sa asi cíti boxer po zápase, uvažuje.

Keď si včera večer prvýkrát prečítala jeho „list“, najprv ostala celkom vykoľajená. Vzápätí dostala záchvat smiechu. Albertove Podmienky jej pripomenuli upozornenia vyvesené v dedinských cukrárňach: Česanie zakázané! Nepľuj na podlahu! Tie totiž boli celkom nezmyselné, lebo zákazníci, ktorým boli určené, obzvlášť tí, ktorých zrkadlo visiace na stene v cukrárni privádzalo do pokušenia vytiahnuť hrebeň, či ich to lákalo odplúť si, vôbec nevedeli

čítať. Mnohokrát sa o tom presvedčila, keď v lete chodila do jedinej cukrárne v Kaći, v dedine, kde jej rodina vlastnila statok, a videla, ako si mladíci upravujú frizúru pred zrkadlom, hneď vedľa upozornenia.

Spomenula si, ako sa s priateľkou Desankou vždy zabávali na ozname vyvesenom na ich školskom záchode: „My si svoje ruky, predtým než sa nakrmiš a keď útroby vyprázdniš.“ Smiali sa najmä na rýme nakrmiš - vyprázdniš. Vždy keď jedna z nich potrebovala ísť na „ono miesto“, ako vtedy hovorievali, povedala iba: nakrmiš-vyprázdniš.

Tieto Albertove Podmienky sú celkom ako oznam nakrmiš-vyprázdniš, pomyslela si. Drahá Mileva, hlavne si poriadne umývajte ruky, neplúj na podlahu, nečeš sa v cukrárni, zakry si rukou ústa, keď kašleš, v spoločnosti sa nechichoc, pritisni si k sebe kolená, keď si sadneš, nič nehovor, kým sa ti niekto neprihovorí, buď milé a dobré dievčatko, a všetko bude v poriadku – povedala si pre seba. Najskôr ju premohol hysterický smiech, potom rozpaky pri pomyslení, že Albert to myslel úplne vážne. On sa opovažuje diktovať jej podmienky ich spoločného života! Jej, Mileve, s ktorou už jedenásť rokov žije v manželstve a s ktorou má dvoch synov! Hans Albert má desať rokov a Eduard bude mať o pár dní štyri.

Pokrčila papiere a hodila ich na zem.

Smiech jej pomohol iba na okamih, iba nakrátko si vydýchla. Mileva nedokázala ihneď prijať, že svoje Podmienky myslí vážne. Pochopila to až v momente, keď jej to povedalo telo. Až keď pocítila prázdnotu v hrudi, keď sa nedokázala nadýchnuť, až keď sa jej srdce začalo metať ako divá mačka, ktorá škriabe pazúrmí, aby našla východ z hrudného koša, keď znovu pocítila starú známu bolesť.

Vedela, že práve bolesť je pre ňu meradlom skutočnosti, jej verným radcom. Prichádza vždy, keď z nejakého dôvodu odmieta akceptovať to, čo sa jej deje. Zvyčajne vtedy, keď sa blíži k momentu, v ktorom sa definitívne prepadne do beznádeje. Ale bolesť jej to nedovolí. Kým cítim bolesť, aspoň viem, že som živá, myslí si, opretá o stenu v kuchyni.

Celú noc prebdela. Vie, že slabosť, ktorú pociťuje v toto júlové ráno, je iba dôsledkom včerajšieho šoku. Slabosť zvyčajne ohlasuje bolesti hlavy a nevoľnosť. Najviac sa desí migrény, ktorá ju na celé dni uväzní v posteli. Už ju začína pociťovať v zátylku, tupá bolesť sa postupne premieňa na bodanie, čoraz silnejšie a intenzívnejšie. Po migréne zvyčajne prichádza dlhé obdobie apatie a paralýzy, ktoré ju desí. Lebo nie je sama, musí sa starať o deti. Rozhodnutie, pred ktorým teraz stojí, sa týka aj ich.

Nesmiem sa tomu poddať. Musím sa pokúsiť bolesti hlavy zabrániť. Chlapci, našťastie, ešte spia! Kde len mám ten nový liek, kam som ho dala, premýšľa Mileva, kým sa nervózne prehrabáva v kabelke. Vyberie dve vrecká s práškom, rozpustí ich v pohári teplej vody a vypije. Potom sa pohráva s pohárom. Čaká, že bolesť povolí, že ju zastaví prekážka, chytí sa do pasce, ktorú jej práve nastražil liek. Nemôže urobiť nič iné, len sedieť a čakať, kým bolesť ustane.

Včera večer, potom, čo si niekoľko ráz prečítala Albertov bezočivý odkaz, zaželala Haberovcom dobrú noc a poprosila Hansa Alberta, aby jej pomohol do postele. Clara jej priniesla čaj. Aj ona si prečítala Podmienky, ale vôbec jej nebolo do smiechu. Iste aj preto, že jedného večera sa Mileva aj s deťmi objavila na ich prahu. Albert prenajal náš byt, nemáme s deťmi kam ísť, povedala jej

Mileva prosto. Samozrejme, že Clara ich pozvala k sebe a Fritzovi. Deti boli rozospaté a Mileva bledá a neupravená. Clara čítala z jej tváre zúfalstvo. Keď uložila deti do postele, vysvetlila jej, že sa pohádala s Albertom, lebo prenajal byt. Ako len mohol prenajať byt a ani mi o tom nepovedať? Albert to urobil, aby nás donútil vrátiť sa do Zürichu, povedala Clare. Viac jej nevysvetľovala, ešte i vtedy bola zdržanlivá. Nepovedala jej, ako sa jej dostalo do uší, že Albert je zaľúbený do svojej príbuznej Elsy. Vraj sa o tom šepká na Inštitúte, možno to počul aj Fritz a povedal to Clare. Mileva nemala silu spomenúť pred ňou tento detail, nepovedala ani to, že už dlhší čas ho podozrieva. Clara ju neutešovala, vedela, že to nemá zmysel. Len ju chytila za ruku, zatiaľ čo Mileve tiekli po tvári slzy. Dotyk Clarinej ruky bol pevný a teplý. V tej chvíli Mileva nemala nič, o čo by sa mohla oprieť, okrem dotyku takmer cudzej ženy.

Tak strávili ten večer, dve ženy, samy v kuchyni. Medzi nimi bol stôl s taniermi a zvyškami večere. A smútok. Prikrýl ich ako ťažký plášť.

Mileva opäť podíde k oknu, potom bezvládne klesne na stoličku, ako keby bola cesta od okna k stolu dlhá kilometre. Vie, že je to iba fyzická reakcia na psychologický úder, ktorý dostala od Alberta. Ani pred touto udalosťou sa v Berlíne necítila dobre, prišla sem len preto, lebo si to želal on a ona nemala na výber. Po deviatich rokoch na Patentnom úrade v Berne a krátkej profesorskej stáži na Polytechnickej fakulte v Zürichu, po profesorskej skúsenosti v Prahe, konečne dostal pozíciu, ktorá mu dovoľovala venovať viac času výskumu a písaniu vedeckých prác, ponúkli mu vyšší plat: stal sa členom Pruskej akadémie